

دیپلماسی حقوقی در دولت وفاق ملی

در آستانه سفر رئیس‌جمهور به سازمان ملل متحد

ستار عزیززی

استاد تمام حقوق بین‌الملل

هرسال در آستانه اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد، مقامات بسیاری از دولت‌ها در سطح سران، در این اجلاس حاضر می‌شوند. هفتاد و نهمین اجلاس مجمع عمومی امسال با عنوان «وحدت و تنوع برای پیشبرد صلح، توسعه پایدار و کرامت انسانی در همه جا و برای همه» از دهه سوم سپتامبر امسال (برابر با روزهای پایانی شهریور ۱۴۰۳) در نیویورک مقر سازمان ملل متحد برگزار خواهد شد. به نظر می‌رسد که با توجه به عنوان اجلاس امسال، رئیس‌جمهور محبوب کشورمان جناب آقای دکتر پزشکیان می‌تواند از یکسو با استفاده از ابزار دیپلماسی حقوقی برای دفاع از منافع حقوقی کشور در عرصه بین‌المللی بهره‌گیرد و از سوی دیگر، در مدت‌زمان باقی‌مانده از ظرفیت‌های مناسب در میان اقوام و مذاهب برای تکمیل سطوح عالی و میانی کابینه استفاده نماید تا عبارت «وحدت و تنوع» که شعار امسال مجمع عمومی است، در توصیف کابینه وفاق ملی آقای دکتر پزشکیان در عرصه داخلی نیز تحقق یابد. این امر می‌تواند همسوی با عنوان اجلاس امسال مجمع عمومی، شکوه وحدت و تنوع ایران عزیز را به جهانیان نشان دهد و دولتی مرکب از رنگین کمان اقوام و مذاهب، فی‌نفسه می‌تواند به دیپلماسی عمومی و حقوقی کشور در عرصه بین‌المللی کمک شایانی کند و بسیاری از تبلیغات منفی علیه جمهوری اسلامی ایران را خنثی نماید. دیپلماسی، هنر، فن و علمی است که می‌تواند در خدمت صلح قرار گرفته و مانع تداوم دست‌اندازی به مقررات حقوقی و پایمال شدن حقوق اساسی دولت‌ها و ملل قرار گیرد. دیپلماسی حقوقی نیز همان استفاده از ابزار حقوق بین‌الملل و بهره‌گیری از اهرم استدلال و برهان حقوقی در عرصه مذاکرات است. بدیهی است که صرف بهره‌مندی از قواعد و مقررات حقوقی نمی‌تواند به تنهایی، منافع ملی کشور را تأمین و تحصیل نماید بلکه استفاده از ابزارهای سیاسی، نظامی و اقتصادی قدرت است که نقش اساسی را در پیشبرد اهداف مسلم دولت‌ها بازی می‌کند. در عین حال، دیپلماسی حقوقی به مثابه ابزار تکمیلی و کمکی در این ارتباط، نقش مهمی را ایفا می‌کند. بایسته است که سیستم حقوقی دولت که در معاونت حقوقی آن جلوه گر شده است، در کنار وزارت امور خارجه، به این وظیفه مهم و اساسی دولت، در چارچوب سفر

رئیس‌محرتم‌جمهور به نیویورک عمل نمایند و از دیپلماسی حقوقی برای تبدیل تهدیدات رژیم صهیونیستی به فرصت‌های جدید برای اثبات حقانیت جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین‌المللی، بهره‌لازم‌اببرند. جنایت‌های رژیم صهیونیستی در سرزمین‌های فلسطین اشغالی به آن چنان سطح و آستانه‌ای رسیده است که افکار عمومی جهان را علیه آن رژیم شورانده است. برخی دولت‌ها نیز مانند آفریقای جنوبی و نیکاراگوئه نیز علیه این رژیم غاصب و دول معاون (به‌صورت خاص آلمان) در دیوان بین‌المللی دادگستری، اقامه دعوی کرده‌اند. همچنین رژیم اسرائیل در چندین مرحله مرتکب نقض حقوق بین‌الملل علیه دولت جمهوری اسلامی ایران شده است. به صورت مشخص طی ماه‌های اخیر در دو عملیات تجاوزکارانه، حاکمیت و تمامیت سرزمینی ایران را نقض کرده است. در عملیات تجاوزکارانه نخست، رژیم صهیونیستی در روز سیزدهم فروردین ۱۴۰۳ به کنسولگری جمهوری اسلامی ایران با موشک حمله کرد که نقض صریح ماده ۲۱ عهدنامه کنسولی ۱۹۶۳ و نقض قاعده عرفی حاکمیت جمهوری اسلامی ایران نیز محسوب می‌شود. عملیات تجاوزکارانه دوم نیز در شامگاه روز تحلیف رئیس‌جمهور محترم جناب آقای دکتر پزشکیان روی داد و یکی از مهمانان ارجمند این مراسم به دست عوامل رژیم اسرائیل به شهادت رسید. ترور اسماعیل هنیه در داخل خاک جمهوری اسلامی ایران، نقض حاکمیت دولت ایران تلقی شده و در این ارتباط، دولت ایران به عنوان دولت زیان دیده در خصوص این اقدام متخلفانه محسوب می‌گردد. مطابق اصل پذیرفته‌شده در نظام حقوق بین‌الملل، دولت‌ها دارای حاکمیت انحصاری، اقدامات اجرایی در سرزمین خود هستند؛ مگر در مواردی که نظام حقوق بین‌الملل مشخص کرده باشد. هیچ دولتی حق ندارد در سرزمین دولت دیگر، به اقدامات اجرایی نظیر قتل و یا یزادداشت افراد دست‌زد و ولو آن افراد از اتباع دولت مرتکب‌باشند.

یکی از واکنش‌های مهم و شایسته جمهوری اسلامی ایران در صحن سازمان ملل متحد، استفاده از دیپلماسی حقوقی و جلب نظر مقامات دیگر دولت‌ها در اعلام محکومیت رژیم اسرائیل در انجام این امور متخلفانه می‌بایست باشد. استفاده از رسانه‌های آزاد و نهادهای حقوق بشری از سوی معاونت حقوقی رئیس‌جمهور، مرکز امور حقوقی بین‌المللی رئیس‌جمهوری و وزارت امور خارجه، در این ارتباط نیز می‌تواند به عنوان ابزاری تکمیلی در خدمت موفقیت دیپلماسی حقوقی کشورمان قرار گیرد و استفاده از این ظرفیت مناسب نباید مورد غفلت سیاستگذاران مافقران گیرد.

بازگشت به تنظیمات اولیه

طالبان از زنان افغانستان چه می‌خواهد؟

آرش ملکی

پژوهشگر دکتری حقوق بین‌الملل

سه‌سال از زمانی که تصاویر جنگ انداختن شهروندان افغان به هوایمی‌آمریکایی به‌قصد فرار در جهان مخابره شد می‌گذرد و طالبان چهارمین سال از دوره جدید حکومت بر افغانستان را آغاز نموده. این در حالی است که در سه سال گذشته، جامعه زنان افغانستان از رهگذر اعمال محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های فراوان، آهسته و پیوسته در تنگنا قرار گرفته. حال و در ابتکاری جدید، روز ۱۳ آگوست اعلام شد که زین‌پس زنان افغان حق صحبت کردن و برداشتن نقاب در خارج از منزل را ندارند. رفتاری که حتی قرون وسطایی هم نیست و حکایت از بازگشت طالبان به تنظیمات اولیه دارد. حکومتی که با داعیه به رسمیت‌شناخته شدن و برقراری روابط دوستانه با سراسر جهان در ۱۵ آگوست ۲۰۲۱ بدون کمترین مقاومتی توانست کابل را تصرف کند، نشان داده که از نقض حقوق بنیادین زنان هیچ ابایی نداشته و مناسبات جهان‌متمدن را به هیچ می‌انگارد. البته ناگفته نماند که این افراط‌گرایی طالبان برای ایران نیز کم‌هزینه نبوده و قطعاً تعداد کثیری از جمعیت میلیونی مهمانان ناخوانده به واسطه‌ای الگوی حکمرانی جدید افغانستان است که در ایران سکنی گزیده‌اند.

در یک نگاه کلی، فشار طالبان بر جامعه زنان افغانستان در قالب صدور فرمان‌های عمومی و برخی رفتارهای خاص از نخستین روزهای به قدرت رسیدن آغاز و تاکنون تداوم داشته. در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌کنم. مورخ ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۱، وزارت امور زنان در افغانستان به فرمان طالبان منحل شد. در ۲۴ مارس ۲۰۲۲، اعلام شد که دختران افغانستانی صرفاً مجاز به تحصیل تا مقطع ششم ابتدایی هستند و در ۲۲ دسامبر همان سال نیز دختران از آموزش خصوصی در پایه‌های بالاتر منع شدند. به تاریخ ۴ مارس ۲۰۲۲، گفته شده که هزاران حکم طلاق که در زمان جمهوری اسلامی افغانستان صادر شده بودند جملگی بی‌اعتبار هستند. در ۲۲ فوریه ۲۰۲۲، چهار مرکز درمانی در شهر غزنی به دلیل ارائه خدمات درمانی از سوی پزشکان زن به بیماران مرد تعطیل شدند. از ۲۶ دسامبر ۲۰۲۱ بدین سو نیز زنان اجازه ندارند

با تاکید بر پیام وحدت ایران به جهان و انتقاد از تفرق مسلمانان

رهبری: باید در درون متحد باشیم

نشان می‌دهند و هم با بیدار کردن فطرت و نیروی اندیشه و خرد، به آحاد انسان‌ها قدرت تشخیص راه می‌دهند».

ایشان شیوه دعوت پیامبران در مقاطع مختلف را متفاوت برشمردند و با تاکید بر اینکه «سرسلسله و قافله‌سالار اصلی و نهایی کاروان عظیم تاریخ بشر و وجود مقدس پیامبر اسلام(ص) بودند»، افزودند: «پیغمبر اسلام برای زندگی، درس کامل و جامع و همه‌جانبه‌ای آورده است که از بزرگ‌ترین درس‌های نبوی برای ما، امت‌سازی و تشکیل امت اسلامی است.»

رهبری مبارزات ۱۳ ساله پیامبر در مکه و سخستی‌ها، دشواری‌ها، گرسنگی‌ها و فداکاری‌های آن دوران و پس از آن در دوره هجرت را «زمینه‌ساز پایه‌گذاری امت اسلامی» دانستند و خاطرنشان کردند: «امروز کشورهای اسلامی پُرشمار هستند و حدود دو میلیارد مسلمان در دنیا زندگی می‌کنند اما نمی‌توان روی این مجموعه نام «امت» و نهاد؛ زیرا

ارزیابی سفر رئیس‌جمهور به آمریکا و حضور او در مجمع عمومی سازمان ملل

عجیب دربارہ رئیس‌جمهور مورد توجه کاربران شبکه‌های اجتماعی قرار گرفت. این برنامه به فاصله دقیقی بعد از پایان نخستین نشست خبری رئیس‌جمهور نظرسنجی با سوال «آیا وفاق ملی با افراد و گروه‌هایی که سابقه مجرمیت و اقدام علیه منافع ملی دارند، امکان‌پذیر است؟» را برگزار کرده بود که با واکنش‌های زیادی مواجه شد. این فضا سازی‌ها در حالی صورت می‌گیرد که برخی گمانه‌زنی‌ها حاکی از آن است که احتمالاً دور جدیدی از مذاکرات آغاز شود. اندیشکده استیمسون دور روز قبل در تحلیلی به قلم یک نویسنده که نام او فاش نشد، نوشت: «بازگشت دیپلمات‌های با تجربه به دولت ایران، که توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ را گفت‌وگو کرده بودند، موجب ایجاد خوش‌بینی محتاطانه‌ای شده که برنامه هسته‌ای ایران از طریق گفت‌وگوهای تازه حل‌شدنی است. با این حال، احتمال احیای برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) اندک است و محتمل‌ترین شکل مذاکرات، گفت‌وگوهای دو جانبه میان ایالات متحده و ایران خواهد بود و نه گفت‌وگوهایی چند جانبه.»

▼ صحبت‌های رئیس‌جمهور مبتنی بر واقعیت‌ها باشد

کوروش احمدی، دیپلمات پیشین کشورمان در سازمان ملل متحد به «هم‌میهن» گفت: «حضور در نشست مجمع عمومی سازمان ملل از این جهت مهم است که تعداد دیگری از سران کشورها و وزرای خارجه

هم در این بازه زمانی در نیویورک حضور دارند و فرصتی برای دیدارهای دو جانبه و گفت‌وگو میان رئیس‌جمهور و وزیر خارجه با همتایانشان فراهم می‌شود. از سوی دیگر، با توجه به روی کار آمدن دولت جدید در ایران این فرصت فراهم می‌شود که مواضع دولت جدید نیز در سخنرانی اصلی، مصاحبه‌ها و ملاقات‌ها مطرح شود. این از لحاظ صرف حضور در مجمع عمومی است.» او اضافه کرد: «این سفر، اولین حضور آقای پزشکیان در نیویورک است و رسانه‌های بین‌المللی نیز طی یکی دو ماه اخیر به‌عنوان یک رئیس‌جمهور اصلاح‌طلب به او پرداخته‌اند و پیش‌فرض‌شان این است که بعد از رئیس‌جمهور اصول‌گرای پیشین، اکنون با یک رئیس‌جمهور اصلاح‌طلب در مجمع عمومی سازمان ملل مواجه‌اند. لذا سوال رسانه‌های بین‌المللی و مقامات سایر کشورها این خواهد بود که آیا این رئیس‌جمهور اصلاح‌طلب با ایده، فکر و طرح جدیدی آمده است یا نه؟ فکر و طرح جدیدی که هم برای ترسیم راه خروج از مشکلاتی که کشور با آن مواجه است و هم برای حل مشکلات در روابط ایران و سایر کشورها و هم بویژه مسائل منطقه که هر روز از حدت و شدت بیشتری برخوردار می‌شود. اگر آقای پزشکیان و تیم دیپلماتیک ایران در دوران اقامت‌شان در نیویورک ایده و فکر جدیدی مطرح کنند که قبلاً در صحبت‌ها و سخنرانی‌های مقامات ایران نبوده باشد، این حضور می‌تواند مورد توجه قرار بگیرد. چنین ایده و طرح جدیدی می‌تواند به‌مبنایی برای مذاکرات جدی‌تر تبدیل شود و مورد توجه قرار بگیرد. بنابراین، طرح و ایده جدید بسیار مهم است. اگر غیر از این باشد، بعید است حضور ایشان در نیویورک توجهی را جلب کند و این سفر حاصل چندانی داشته‌باشد.»

این تحلیلگر سیاست خارجی تاکید کرد: «این روزها اوضاع منطقه و البته روابط ایران با برخی کشورها به خصوص اروپایی‌ها، با تنش و چالش مواجه است. ایران در حال حاضر از یک سو با مسئله تحریم‌ها مواجه است، از سوی دیگر با اتهام فروش موشک به روسیه روبه‌روست که اروپایی‌ها روی مورد دوم حساسیت به‌خصوصی دارند. مخاطب بین‌المللی چه رسانه باشد و چه هیئت‌های نمایندگی و مقامات دیگر کشورها، می‌خواهند بدانند آیا فکر و ایده‌ای در تهران راجع به این قضایا شکل گرفته است یا نه.» احمدی در پاسخ به این سوال که شما با توجه به تجربه حضور در سازمان ملل چه توصیه‌ای برای رئیس‌جمهور دارید؟ گفت: «انتظار در سازمان ملل این است که رئیس‌جمهور و تیم همراه ایشان، تمرکزشان بر واقعیت‌های مرتبط با سیاست خارجی ایران باشد؛ چه در سخنرانی اصلی رئیس‌جمهور در مجمع عمومی و چه در فعالیت‌های دیگر که طی این چند روز خواهند داشت.

گروه خبر: مقام معظم رهبری صبح دپروز همزمان با سالروز میلاد ختمی مرتبت محمد مصطفی(ص) و امام صادق(ع)، در دیدار جمعی از مسئولان نظام، سفرای کشورهای اسلامی و مهمانان شرکت‌کننده در کنفرانس وحدت و همچنین قشرهای مختلف مردم، درس بزرگ نبوی را «امت‌سازی» برشمردند و با تاکید بر «نقش‌خواص در شکل‌گیری امت اسلامی و وحدت دنیای اسلام»، گفتند: «با شکل‌گیری امت اسلامی، مسلمانان با قدرت درونی خود می‌توانند غده سرطانی و خبیث رژیم صهیونیستی را از فلسطین بردارند و نفوذ و تسلط و دخالت زورگویانه آمریکا در منطقه را نیز از بین ببرند». آیت‌الله خامنه‌ای در این دیدار، میلاد پیغمبر اسلام(ص) را «مقدمه ختم نبوت یعنی نسخه نهایی و کامل سعادت بشر» خواندند و گفتند: «انبیاء الهی کاروان سالاران حرکت بشر در طول تاریخ هستند که هم راه را

مسافر نیویورک

گروه خبر: رئیس‌جمهور امروز عازم نیویورک می‌شود. سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه کشورمان نیز جمعه‌شب به وقت محلی وارد فرودگاه جان اف کندی نیویورک شد. این اولین سفر مسعود پزشکیان به نیویورک برای شرکت در مجمع عمومی سازمان ملل متحد به‌عنوان رئیس‌جمهور است. تجربیات پیشین نشان می‌دهد که رؤسای جمهور در اولین حضور خود در این مجمع، تلاش می‌کنند نگاه خود و دولت‌شان را خطاب به کشورهای دیگر بیان کنند. البته این قاعده استثنائی نیز دارد. در هشت سال دولت محمود احمدی‌نژاد، صحبت‌های بیشتر بر مباحث نظری مثل مدیریت جهانی، هلوکاست، تئوری توطئه ۱۱ سپتامبر، اصلاح ساختارهای شکل گرفته پس از جنگ دوم جهانی تمرکز داشت. زمانی که روحانی برای اولین بار به نیویورک رفت، تلاش کرد تا چهره ساخته‌شده در دوران هشت سال گذشته را بازسازی کند. حضور مسعود پزشکیان در نیویورک، بیست‌ودومین سخنرانی رئیس‌جمهور ایران در مجمع عمومی سازمان ملل متحد را رقم خواهد زد. اولین بار محمدعلی رجایی در سال ۱۳۵۹ به عنوان نخست‌وزیر به نیویورک رفت. آیت‌الله خامنه‌ای در سال ۱۳۶۶ اولین سفر به نیویورک در سطح رئیس‌جمهور را رقم زد و سیدمحمد خاتمی نیز تنها یک بار در سال ۱۳۷۷ به این سفر رفت. احمدی‌نژاد و روحانی تنها رؤسای جمهوری هستند که هشت سخنرانی در مجمع عمومی سازمان ملل متحد داشتند. آخرین سخنرانی روحانی (۱۳۹۹) و اولین سخنرانی سیدابراهیم رئیسی (۱۴۰۰) به دلیل شیوع ویروس کرونا، به صورت غیر حضوری و ویدئویی انجام شد.

▼ محورهای صحبت‌های رؤسای جمهور پیشین

آیت‌الله خامنه‌ای در دوران ریاست جمهوری‌شان که مربوط به سال پایانی جنگ می‌شد، علاوه بر تشریح اهداف انقلاب ایران و نقش مردم در پیروزی این رویداد، به رفتارهای دوگانه شورای امنیت سازمان ملل نسبت به ایران و عراق در جریان جنگ تحمیلی نیز پرداختند. سیدمحمد خاتمی در تنها حضور خود، ایده گفت‌وگوی تمدن‌ها را مطرح و تلاش کرد تا حد ممکن از فضای ساخته‌شده از ایران در جامعه جهانی را بازسازی کند. خاتمی در دورانی دولت را تحویل گرفته بود که روابط ایران و اروپا تیره شده و به خاطر وقایعی مثل ترور میکونوس در آلمان (۱۳۷۱) و انفجار مرکز یهودیان در آرژانتین (۱۳۷۲) سیاست خارجی ایران وضعیت بی‌حرانی داشت. محمود احمدی‌نژاد در ۸ حضور خود، علاوه بر مسائلی مثل گسترش سلاح‌های کشتار جمعی، موضوع حکومت انبیا، بازگشت به معنویت، ظهور حضرت صاحب‌الزمان (عج)، مدیریت جهانی، انکار هلوکاست، مدیریت مشترک جهانی، پایان سرمایه‌داری، انحطاط فرهنگ غربی و دیگر مسائل نظری را مطرح کرد. روحانی در حالی ریاست جمهوری را بر عهده گرفت که ایران ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد قرار داشت و با تحریم‌های شورای امنیت (علاوه بر تحریم‌های اروپا و آمریکا) روبه‌رو بود. صحبت‌های روحانی در سازمان ملل، بر محورهای دیپلماسی با ایران، تجربه برجام، تهدید تروریسم بین‌المللی، استانداردهای دوگانه آمریکا استوار بود. سیدابراهیم رئیسی نیز علاوه بر طرح موضوعاتی مانند صحبت‌های احمدی‌نژاد، از تحریم‌های ایران و استانداردهای دوگانه آمریکا نیز صحبت می‌کرد. با اینکه از آخرین سخنرانی احمدی‌نژاد در نیویورک ۱۲ سال می‌گذرد، صحبت‌های او هنوز هم چنان‌چنان برانگیزترین صحبت‌های رئیس‌جمهور ایران در سازمان ملل است.

▼ اتفاق عجیب در آستانه سفر به نیویورک

نکته جالب توجه در آستانه سفر رئیس‌جمهور به نیویورک، تمسخر او در برنامه زنده به اضافه یک در شبکه سه سیما بود. یکی از مهمان‌ها در اعلام نظر خود می‌گفت «این دولتی که جدیداً مستقر شده، ما رویمان نمی‌شود بگوییم این بزرگوار کی‌می‌رود در کشورهای خارجی ارتباط دیپلماتیک برقرار کند، رئیس‌جمهورمان هستند» که محمدجعفر خسروی، مجری تلویزیون می‌گوید: «یعنی این که شرم‌تان می‌آید بگویید ما همچنین رئیس‌جمهوری داریم.» و از مهمان می‌خواهد دلیل این شرمساری را بگوید. این اظهار نظر